

תורת הקורא

הערות ודיוקים, הלכות ומנהגים, פרפראות וחידושים, דיונים ובירורים,
הקשורים לקריאת פרשת השבוע והמסתעף

גליון מס' 7

הערות והארות, וכן רעיונות נוספים יתקבלו בכדיה נמנעת.
אמייל: tameytora@gmail.com
כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליון כאמייל.

פרשת האזינו

גליון זה יו"ל ע"י מערכת טעמי תורה.

תודה לכל העורכים והמסייעים שגליון זה יראה אור.
© כל הזכויות שמורות, ניתן לנצל ולהדפיס כמות שהוא ללא שטות.

הלכה ומנהג

את קריאת שירת האזינו מחלקים לששה קרואים בדוקא, ומפסיקים בסימן הזי"ו ל"ך" (הם ראשי תיבות של ההפסקות. לרוב הדעות, וכן המנהג הנפוץ, הסימן הוא האזינו, זכר, ירפכהו, וי"א יי, לו חכמו, פי אשא²), ואפילו יש חיובים הרבה אין לחלק ליותר³. אמנם אחרי השירה אפשר להוסיף קרואים נוספים⁴ (ולמעשה ניתן להוסיף אחרי השירה רק עולה אחד נוסף⁵).

יש נוהגים לקרוא בקול רם את הפסוק יי בְּדָד יִנְחֶנּוּ וגו' (ל"ב י"ב).

הערות בירורים ודיוקים

ל"ב ב': פשעיהם - השי"ן בשוא נח.

ל"ב ג': קבו - מלרע.

ל"ב ד': קי כל-דרכיו - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים קי-כל דרכיו.

ל"ב ו': ה לזי' - הקריאה הנכונה של מילה זו, שהה"א נקראת כמילה אחת עם לה' (אע"פ שבכתיבה הה"א כתובה כמילה בפני עצמה⁶), והלמ"ד מנוקדת בשוא נח, והאל"ף של אדנות בחטף פתח, בחילוק הברות כזה – הל-אד-ני⁷. והתימנים נוהגים לקרותה ג"כ כמילה אחת, אלא שקוראים הלמ"ד בשוא נח, והאל"ף אינה

נהגית כלל, בחילוק הברות כזה – ה-לד-ני⁸. ויש לזהר שלא ישמע שקורא הלדני כשהלמ"ד בפתח.

אשף - השי"ן בשוא נח.

וינכנך - מתג בוי"ו, והיו"ד בשוא נח.

וינכנך - יש ספרים שהנו"ן מנוקדת בשוא לבד, ויש ספרים שמנוקדת בחטף פתח – וינכנך, ואין חילוק באופן הקריאה, משום שחטף פתח באות לא גרונית הוא סימון בעלמא על שוא נח, ויש לקרוא ככל שוא נח, כמבואר במאמרנו בענין זה. וכן להלן פסוק י' במילים יסכבנהו יבוננהו, וכן להלן פסוק י"ח במילה מחללך, גם לספרים שמנוקד בהם בח"פ, יש לקרואם כשוא נח פשוט.

ל"ב י': יסכבנהו, יצנהו - אין להבליע את הה"א ולקרוא כאילו כתוב יסכבנו יצנו.

ל"ב י"ג: בנתי - הטעם מלעיל בבי"ת.

ויאכל - הוי"ו בפתח, ולא בשוא.

וינקהו דבש' - בחלק מהספרים מופיע מתג תחת הה"א, אחרי הטעם. וכל המתגים הבאים לאחר הטעם אינם כשאר המתגים המורים על עמידה מועטת, אלא הם סימן לתשומת לב הקורא לתופעות שונות⁹ (כגון שבא צירי בסוף תיבה כשהטעם מלעיל, מופיע סימן ע"מ שלא יטעו לקרוא בסגול, וכן כאשר באה אות גרונית בסוף תיבה ובתחילת מילה שאחריה, והם מחוברים בטעם, מופיע סימן ע"מ שלא יבליעו את האות הגרונית שבסוף התיבה,

¹ כן כתב מהר"ץ ע"פ כתיב היד התימנים, וכן דעת ר"ח ע"פ יח"י הנקדון, אלא שלדעת ר"ח יש לקרוא את הה"א כמילה בנפרד.

² יש מדקדקים שכתבו שאחר כל מתג השוא נח, אך דבר זה לא יתכן כלל, וברור שלא תמיד המתג גורם להנעת השוא שאחריה (וכמו שהאריך להוכיח המנחת שי במאמר המאריך תירוץ חקירה ב'), ואלו הראיות שהביא שם לזה שלא יתכן שהשוא תמיד נח אחרי מתג: כלל מוסכם הוא שאין דגש לעולם אחר שוא נח (פרט למילה תנים לפי האב"ע, ואכמ"ל), ומצאנו מילים שיש מתג לפני השוא, ודגש אחר השוא, ועל כרחק שהשוא הוא שוא נח אע"פ שיש מתג לפניו, וכגון: מלפת-שקא (מלכים א' י' ד'). וכן כלל ברור שב' שואים רצופים באמצע מילה הראשון הוא שוא נח והשני נח, והנה מצאנו דוגמאות שיש מתג ואחריה ב' שואים, וברור שהשוא הראשון נח ואע"פ שבא לאחר מתג, וכגון: יקש-עולת (תהילים ס"ד ז'). ועוד ראיה מדוגמא זו, שהרי באותיות גרוניות לא שייך שוא נח פשוט, אלא רק חטפים, וכאשר בא שוא לבדו, ע"כ שהוא נח, ובדוגמא זו בא שוא לבדו אע"פ שיש מתג לפניו.

³ כן מוכח מדברי יח"י הנקדון בשער המתיגות, ובעין הקורא בראשית כ"ח ב'. ודלא כמנחת שי בבמדבר י"ז כ"ג, וגם במקורות המ"ש שם לא משמע כהבנתו בהם, והמנחת שי עצמו תבריה לגזויה, שכתב בדברים ד' ל"ג שהושם המתג להפריד בין הדברים וכיו"ב, וממילא משמע שאין כוחו יפה כטעם עצמו, ובעז"ה עוד נאריך בענין.

⁴ גמרא ר"ה ל"א ע"א. שו"ע סי' תכ"ח סעיף ה'.

⁵ ישנן דעות ומנהגים נוספים, אך לא עת האסף פה.

⁶ מג"א סי' תכ"ח סק"ז.

⁷ מ"ב סי' תכ"ח סק"ד בשם א"ר ופמ"ג.

⁸ שהרי יש שם ב' פרשיות, שבכל פרשה יש פחות מו' פסוקים, וממילא אסור לעצור באמצע הפרשה (שו"ע או"ח סי' קל"ח), ואפשר לעצור רק בין הפרשיות.

⁹ דברי קהלות (מנהגי פרנקפורט).

¹ כן כתב להדיא בטעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם (בסוף הספר), וכך מוכח ללא ספק מדברי אבן עזרא (בספרו מאזני לשון הקידוש), רד"ק (מכלול מ' ע"ב), ורבינו בחיי (כאן). וכן כתב העיב"ץ (שו"ת שאלת יעב"ץ ח"ב סי' קנ"ד) בפשיטות בדברי אב"ע ורד"ק שמילה זו נכתבת שתיים ונקראת אחת.

² כך כתבו אבן עזרא ורד"ק ורבינו בחיי, וכך היא ג"כ הכרעת העיב"ץ, וכך מוכח מכ"י מדויקים כגון כתר ארם צובא ועוד, שבהם הלמ"ד והיו"ד שניהם מנוקדים בשוא, וא"כ מוכרח שקריאת הלמ"ד בשוא נח, והאל"ף בח"פ. וגם המנחת שי כתב כן, אלא שס"ל שהאל"ף של אדנות בכל מקום בשוא נח ולא בח"פ, ובוה לא קי"ל כותיה (אלא קי"ל שהאל"ף של אדנות נקראת בכל מקום בח"פ, וכמו שפסקו האחרונים באו"ח סימן ה').

וכן כיו"ב²), וכאן נראה שהמתג בא לסימן שהדלי"ת אינה דגושה בדין דחיק.

ל"ב טו': **אָלֹהֶה** - ישנם ה"מדקדים" לקרוא היטב את הפתח בה"א, אך זו טעות ויש לקרוא את הפתח לפני הה"א ולהגות את הה"א בשוא נח³ (ויש להקפיד שהה"א תִּשְׁמַע לציבור), וזה נקרא פתח גנובה, וכמו שבמילה רוח הפתח נקרא לפני החי"ת והחי"ת נקראת בשוא נח, ה"ה תמיד באויות הח"ע המנוקדות בפתח בסוף מילה, כגון רָקִיעַ, גִּבְעָה, שֵׁת. וכן במילת אֱלֹהֶה להלן י"ז.

ל"ב י"ז: **שְׁעָרוֹם** - בשי"ן שמאלית.

ל"ב י"ח: **וַתִּשְׁפָּח אֶל מַחְלָלָהּ** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים וַתִּשְׁפָּח אֶל מַחְלָלָהּ.

ל"ב כ': **תַּהֲפֹכְתָּ** - הה"א בשוא נח, ואין להבליעה ולקרא תַּפְכָּתָּ, וכן אין לקרואה בפתח – תַּהֲפֹכְתָּ, אלא יש לבטאה כהוגן בשוא נח, והוא נהגה כמו מפיק ה"א בסוף תיבה (כגון במילים: עֲמָה, אֲתָה, וכדו')⁴. וכן בשאר מקומות שהה"א מנוקדת בשוא בלבד, כגון יִהְיֶה וכדו' יש לקרוא באופן זה.

ל"ב כ"ד: **וַלְחָמִי** - הטעם מלעיל בחי"ת (והוא לטעם נסוג אחרו).

ל"ב כ"ז: **רָמָה** - הטעם מלעיל ברי"ש, והוא לשון עבר, ויש לזהר מלקרוא מלרע, שהוא שינוי משמעות ללשון הווה, או ללשון רמה בים (שמות ט"ו א').

ל"ב כ"ט: **תִּקְמוּ** - החי"ת בקמץ גדול והכ"ף בשוא נע, ויש הרבה הסבורים בטעות לקרותו בשוא נח.

ל"ב ל"ה: **וַחֲשׂ עֲתֹדֶת לָמוֹ** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים וַחֲשׂ עֲתֹדֶת לָמוֹ.

ל"ב ל"ו: **כִּי-אֲזַלְתָּ** - הטעם מלעיל באל"ף (והוא לטעם נסוג אחרו), והוא בקמץ גדול, והזי"ן בשוא נע, ולא בקמץ קטן ושוא נח, שהוא פעולה, ואינו שם דבר, וממילא הקורא בקמץ קטן ושוא נח משנה משמעות.

ל"ב ל"ח: **וַיַּעֲזְרָכֶם** - העי"ן בשוא נח והזי"ן בשוא נע, ואין לקרוא את העי"ן בפתח שישמע וַיַּעֲזְרָכֶם.

ל"ב ל"ט: **רָאוּ | עֲתָה** - אינו מונח רגיל עם פסיק אחריו, אלא הוא מונח לגרמיה (שהוא טעם מפסיק, וניגונו שונה מהמונח המשרת).

² ורו"ה במשפטי הטעמים (נ"ט ע"א) האריך לדבר על מתג זה ואופניו השונים.

³ במדקדים מובאות ב' דרכים בזה, יש שכתבו שהפתח נהגה תחת אות אל"ף שאינה כתובה, ונקרא כאילו כתוב אֱלֹהֶה, שִׁיאָה, רָקִיעַ, ויש שכתבו שהפתח נהגה תחת האות שנמשכת במבטא מהתנועה הקודמת, ונקרא כאילו כתוב אֱלֹהֶה, שִׁינָה, רָקִיעַ. למעשה נראה יותר לומר שאין זו מחלוקת, אלא כל אחד מהמדקדים כתב ותיאר באופן שונה את דרך הקריאה, אך זו דרך קריאה אחת, שניתן לתארה בב' אופנים.

⁴ וגם ככה"ג זה נקרא "מפיק ה"א", והרבה טועים לחשוב שמפיק היא הנקודה הבאה בה"א בסוף תיבה, אך באמת מפיק הוא בכל פעם שה"א נהגית בשוא נח, ואף באמצע תיבה, ומפיק הכוונה שהה"א נשמעת, ולא כמו במילה פְּדָהצור (במדבר א' י') וכדו', ששם הה"א אינה נקראת כלל. והטעם שנקודת המפיק באה רק בסוף תיבה, משום שבאמצע תיבה כגון במילה יִהְיֶה, ע"י שהאות מנוקדת בשוא יודעים שהיא נקראת, אך בסוף תיבה, כיון שאין רגילות לנקד, ע"כ שמו את נקודת המפיק במקום השוא. ויש לציין, שישנם כ"י שכאשר יש חשש להבלעת ה"א באמצע תיבה, מוסיפים את נקודת המפיק אף באמצע תיבה, ואע"פ שהיא מנוקדת גם בשוא (וכגון בכ"י לניגוד שמנוקד: פְּדָהצור (ויקרא כ"ו מ"ג), פְּדָהצור (במדבר ל"ד כ"ח), נִהְדָּפְנוּ (שם ל"ה כ')).

ל"ב מ"ג: **כִּי דָם-עֲבָדָיו** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים כִּי-דָם עֲבָדָיו.

ל"ב מ"ה: **אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל** - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים אֶל-כָּל יִשְׂרָאֵל.

ל"ב מ"ו: **אֶת-כָּל-דְּבָרֵי** - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים אֶת-כָּל דְּבָרֵי.

ל"ב נ': **וַיֵּאָסֶף** - הטעם מלעיל באל"ף, והסמ"ך בסגול, ולא וַיֵּאָסֶף מלרע והסמ"ך בצירי כמו וַיֵּאָסֶף מִשֶּׁה אֶל-הַמִּצְנֶה (במדבר י"א ל'). ולעולם באסיפה שאצל מיתה, הוא מלעיל, וכאשר זו אסיפה סתם, הטעם מלרע, ולכאורה הוא שינוי משמעות כשקורא מלרע במקום מלעיל או להיפך.

בירורי נוסח

ל"ב ה': **שִׁנְתָּ לִּי לֹא** - הלמ"ד בתיבת "לא" רפה, כן הוא בכתבי היד כתר ארם צובא ל. ש. 1. 20. ובמקראות גדולות דפוס ראשון, וכן כתב בעין הקורא, וכתב רו"ה שכן הוא בכתב יד ישן ובשל נ"ד ובכל הדפוסים הקדמונים, ועפ"ז הדפיס בחומשו ברפה, ועפ"ז הדפיסו כן בתנ"ך קורן, וכן הדפיס בתנ"ך ברויאר. ~ ובכתבי היד ה. 10. הלמ"ד דגושה, וכ"כ אור תורה, וכן הדפיס בתיקון ר' איצק מפרעמסלא ע"פ האו"ת, ויש חומשים שנגררו אחריו, וכן כתב במסורת מדויקת. ורו"ה כתב שברור שיש טעות סופר באו"ת, והעד ע"ז שהמנחת שי לא העתיק את דבריו, וכן מזה שהמסורה אומרת שיש ו' לו לא באוריתא, ולא מסרה שאחד מהם דגוש. וצ"ב מדוע החליט שזה ט"ס באו"ת, ובפשוטו כך היה כתוב בספרים שלפניו, וכמו שמצאנו שיש כ"י המדגישים.

ל"ב ז': **וַיֵּאָמְרוּ לָהּ** - מלת ויאמרו במרכא, כן הוא בכתבי היד כתר ארם צובא ל. ש. 1. ה. ובמקראות גדולות דפוס ראשון, וכן כתב בעין הקורא. ~ ובכתבי היד 10. 20. וַיֵּאָמְרוּ-לָהּ במקף, ומתג ביו"ד. וכתב רו"ה שבכתב יד ישן ובמקראות גדולות דפו"ר במרכא ולא במקף, ובכ"י של נ"ד במתג ומקף, ובמקרא גדולה רע"ח במרכא ומקף להורות על הפלוגתא – וַיֵּאָמְרוּ-לָהּ. עכ"ד. ובתיקון ר' איצק מפרעמסלא ג"כ הדפיס במקף, ויש חומשים שנגררו אחריו.

ל"ב י"א: **יִרְחָף** - החי"ת בצירי, כן הוא בכתבי היד כתר ארם צובא ל. ש. 1. ה. 10. 20. ובמקראות גדולות דפוס ראשון, וכן כתבו אור תורה ומנחת שי, וכן הדפיס בתנ"ך ברויאר. ~ ובעין הקורא כתב "יִרְחָף מן פתחין דספרא באתנח", ור"ל שאע"פ שהכלל הוא שבאתנחתא ישתנה הסגול (הנקרא פתח קטן) לצירי, כאן הוא מהיוצאים מן הכלל שנשאר בסגול למרות האתנחתא. ורו"ה העיר על דבריו שגם בן בלעם בספר טעמי המקרא העיד שהחי"ת בסגול למרות האתנחתא, וכן מצא רו"ה בסגול בחומש רמ"ח ובכ"י של נ"ד, ובכתב יד ישן שנמסר בגליונו "לית ופתח", ועפ"ז הדפיס רו"ה בחומש מאור עינים בסגול, וע"פ חומש רו"ה הדפיסו כן בתנ"ך קורן. ~ ויש להעיר שברשימתו של בן בלעם על פתחין באתנחתא וסוף פסוק יש דוגמאות רבות שלא

קי"ל כותיה^{טו} ורו"ה עצמו כתב (מאור עינים שמות ל"ב ו') שיש בזה מסורות חלוקות או שהרשימה משובשת, וא"א להביא ראיה מבן בלעם בזה, וא"כ גם בנידון דידן א"א להביא ממנו ראיה.

ל"ב כ"ו: **אֲשֶׁרִיתָהּ מֵאֲנֹשׁ** - המ"ם רפה, כ"ה בכה"י כתר אר"צ ל. ש. ה. 10. 20. ובמקראות גדולות דפוס ראשון, וכן הדפיס בתנ"ך ברויאר. ~ ובעין הקורא כתב "אֲשֶׁרִיתָהּ מֵאֲנֹשׁ" במקצתם מֵאֲנֹשׁ, דהיינו שבמקצת מכתבי היד שלפניו היה רפה. ושיטת המדגשים הוא משום המתג, שאע"פ שהטעם אינו באות הראשונה, כיון שיש מתג הוא ג"כ גורם לדגש של דחיק (וכך שיטת יהב"י הנקדן בעל עין הקורא בהקדמתו), וכן הדפיס רו"ה בחומשו בדגש, ועפ"ז הדפיסו כן בתנ"ך קורן.

ל"ב מ"ה: **וַיִּכַּל מִלְשָׁה** - במונח רביעי, כ"ה בכה"י כתר ארם צובא ל. ש. ה. 10. 20. ובמקראות גדולות דפוס ראשון, וכן הדפיס בתנ"ך ברויאר. ~ ובעין הקורא וַיִּכַּל מִלְשָׁה בזקף קטן, וכתב רו"ה שכן הוא גם בחומש רמ"ח, אבל בשאר הדפוסים ובכתב יד ישן וגם בשל נ"ד, ברביעי. עכ"ד. וע"פ דברי עין הקורא הדפיס רו"ה בזקף קטן, וע"פ זה הדפיסו כן בתנ"ך קורן.

פרפראות וחידושים

ל"ב ל"ט: **מִחֲצֵתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא** - כתב רבינו בחיי (שמות כ"א י"ט) וז"ל: וַיִּרְפָּא יִרְפָּא. כל רפואה בבשר ודם לא מצאנוהו בכל הכתובים כי אם בדגש, וכן: וַיִּרְפָּאוּ אֶת כָּל הָעָם וְלֹא נִרְפָּתָה (ירמיה נ"א ט'), אבל בהקב"ה מצינו ברפה, והוא שכתוב: וַיִּרְפָּאוּ יִרְפָּא וְאֶרְפָּא (ירמיה י"ז י"ד), וכתוב: הָרָפָא לְשִׁבְרִי לֵב (תהלים קמ"ז ג'), אֶרְפָּא מְשֻׁבָּתָם (הושע י"ד ה'), וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת אֲבִימֶלֶךְ (בראשית כ' י"ז), פִּי אֲנִי יִרְפָּא (שמות ט"ו כ"ו). והטעם בזה כי הרפואה בבשר ודם אינה אלא ע"י צער וטורח והוא שישבול הסם או המשקה המר, אבל רפואה של הקב"ה בנחת אין שם צער כלל כי ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה (משלי י' כ"ב). עכ"ל.

והקשה החיד"א (בספר דבש לפי מערכת ר' אות ח"י), שאמנם כל רפואה בבשר ודם לא מצאנוהו בכל הכתובים כי אם בדגש, אך בהקב"ה אף שמצינו ברפה, מצינו גם בדגש, וכמו אֶרְפָּא מְשֻׁבָּתָם (הושע י"ד ה'), וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת אֲבִימֶלֶךְ (בראשית כ' י"ז), מִחֲצֵתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא (דברים ל"ב ל"ט), פִּי הוּא טָרָף וְיִרְפָּאוּ (הושע ו' א').

אך באמת קושיא מעיקרא ליתא, דאין כונת רבינו בחיי לדגש קל, שזה אכן מצאנו אף בהקב"ה, משום שדגש זה אינו מורה על חוזק ההגיה שירמז על צער הרפואה, אלא כונתו לדגש חזק, שכל רפואה ע"י אדם כתוב בדגש חזק, וכל רפואה ע"י הקב"ה כתוב בלא דגש חזק, והדגש החזק מרמז על קושי וצער הרפואה שע"י אדם.

לע"ע לא עמדנו על ההפטרה כלל, ועוד חזון למועד אי"ה.

אנו מודים מאד לכל המשתתפים והמסייעים בזכרת גליון זה, וכן לכל המעירים והמתקנים.

החל מפרשת בראשית אנו מתעתדים בעז"ה להדפיס גליונות מורחבים, כולל חפצות.

אנו מבקשים בכל לשון של בקשה ממי שיש לו עצה או רעיון לשיפור ויעול הגליון, לא למעט טוב מבעליו, ולשלוח לנו את רעיונו.

כמו"כ נשמח מאד לקבל הערות ותיקונים על הנכתב בגליון, וכן אם יש הערות על פרשיות הבאות, נשמח לקבלן מראש.

ועל חשבו יבורכו כל המסייעים.

בגרת התורה

וגמר חתימה טובה

מערכת טעמי תורה

tameytora@gmail.com

^{טו} כגון ויצא יעקב מבאר שבע (בראשית כ"ח י'), ויקמו לצחק (שמות ל"ב ו'), כלולה בשמן וחרבה (ויקרא ז' י'), ועוד, שכולם נדחו ע"י אור תורה ומנחת שי, וגם בכתבי יד מדויקים אינם מנוקדים כך.